

Tankó Károly: Kelta falu Győr határában. A ménfőcsanaki késő vaskori település (A Celtic Village in North-West Hungary)

Archaeologiai Értesítő

146 (2021) 287–291

DOI:

[10.1556/0208.2021.00006](https://doi.org/10.1556/0208.2021.00006)

© 2021 Akadémiai Kiadó, Budapest

Könyvismertetés

F. Kovács Péter*

Tankó Károly: *Kelta falu Győr határában. A ménfőcsanaki késő vaskori település (A Celtic Village in North-West Hungary).* Hrsg.: Jerem, E. Studien zur Eisenzeit im Ostalpenraum 2. Budapest 2020, 320 oldal, 96 kép, 52 tábla.

Régóta várt kötet jelent meg 2020-ban az Archeolingua kiadó gondozásában. Győr-Ménfőcsanak kelta település kutatásának részeredményei már kisebb tanulmányokban közlésre kerültek, azonban idáig a teljes feldolgozás nem volt elérhető. Most azonban Magyarország egyik kulcsfontosságú késő vaskori telepének egy szignifikáns hányadát ismerhetjük meg. A részletes feldolgozásnak köszönhetően mélységeiben ismerhető meg egy falusias jellegű település.

Az elmúlt két évtizedben gyakorlatilag megfordult a La Tène-kori telepek kutatásának tendenciája. A korai eredményekből kiindulva sokáig tartotta magát az a tévhit, hogy a Dunántúl területe régészeti szempontból jobban felderített és publikált, miközben a Tiszántúlon, vagy az ország északkeleti felében alig-alig vannak feltárt és közölt késő vaskori telepek. 2021-re ez az állítás már nem tekinthető igaznak. Ennek ellenére például az Alföld késő vaskorának kutatottságát továbbra is erős aránytalanságok jellemzik, hiszen még mindig vannak olyan megyéni területek, ahonnan elenyésző mennyiségű információval rendelkezünk. Több kisebb és nagyobb telepfeltárás publikációja történt meg, akár monografikus, akár rövidebb közlés formájában az elmúlt egy-két évtized során. A teljesség igénye nélkül említve néhány példát: Sajópetri-Hosszú-dűlő,¹ Polgár-Királyérpart,² Mátraszőlős-Királydomb,³ Karcsa,⁴ Szeged-Kiskundorozsma,⁵ Jászberény-Almási-tanya.⁶ A Közép-Tisza-vidéken pedig néhány magányos épület került közlésre, pl. Kunszentmárton-Gyalu-pusztá II,⁷ Túrkeve-Burkushalom, Tiszapüspöki-Holt-Tisza-part, Szolnok-Házgyár.⁸ Ezzel szemben a Dunántúl késő vaskorának kutatása meglehetősen sporadikussá vált néhány publikációtól eltekintve.⁹ Ezt az űrt némiképpen kitölti a most megjelenő monografikus igényű kötet, amely átfogó képet ad egy a Dunántúlon fekvő nagyobb méretű kelta telep részletéről.

A jelen kötet nem tekinthető a kelta település teljes publikációjának, mivel a területen 2011-ig több kampányban, rendszeresen folytak megelőző feltárások, melyek eredményei még továbbra is közöletlenek. Így a 34305. nyilvántartási számon szereplő többkorszakos régészeti lelőhely 1993 és 1998 között zajlott ásatási kampányok során feltárt késő vaskori telep (83-as út, Bevásárlóközpont) feldolgozásának eredményeit mutatja be. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történettudományi Doktori Iskola Régészet Program keretében doktori disszertáció született a lelőhelyrész feldolgozásából,¹⁰ majd pedig több résztanulmány jelent meg belőle.¹¹

¹SZABÓ 2007.

²SZABÓ et al. 1997; SZABÓ et al. 2008.

³TANKÓ–VADAY 2010.

⁴TANKÓ 2017.

⁵PILLING–UJVÁRI 2012.

⁶F. KOVÁCS 2015.

⁷F. KOVÁCS–MALI 2020.

⁸F. KOVÁCS 2018.

⁹SZÖLLŐSI 2009; CZAJLIK et al. 2015.

¹⁰TANKÓ 2005.

¹¹TANKÓ 2004; TANKÓ 2010a; TANKÓ 2010b; TANKÓ 2014, TANKÓ–EGRY 2009.

* Levelező szerző:

E-mail: kovacs.peter.uni@gmail.com

A kötet tematikailag hat nagy részre osztható. Az első egység a lelőhely környezeti, földrajzi adottságait veszi számba, alaposan tárgyalva a hidrográfiai tényezőket, a különböző folyók mederváltásait. A szerző a környezeti viszonyok illusztrálására felhasznált több történeti térképet és egy, a mederváltozást szemléltető térképet, ami a római kortól modellezi Győr térségében a Duna és mellékfolyóinak mederváltozásait. Ezek a térképek kitűnően ábrázolják a valamikori történeti idők vízrajzi viszonyait, azonban kis méretüknél fogva csak korlátozottan tudják funkciójukat betölteni, valamint nehéz a tárgyalt lelőhelyet lokalizálni rajtuk. Ugyanebben a fejezetben kerül tárgyalásra a lelőhely kutatástörténete, valamint a feltárás bemutatása. Ezek a részek jól szemléltetik, hogy a sok éven át tartó különböző beruházásokhoz köthető megelőző feltárások mennyire végletesen felapróznak egy lelőhelyet és nehezítik meg annak teljes körű régészeti értelmezését.

A bevezető részben érdemes lett volna tárgyalni a szűkebb mikrorégióban fekvő késő vaskori lelőhelyeket és a ménfőcsanakai telep települési stuktúrában való helyzetét. Akár egy felsorolás szintű közlés térképpel kiegészülve már elegendő lehetne ahhoz, hogy teljesebb képet alkothassunk a környék települési rendszeréről.

A kötet egyik legrészletesebben kidolgozott része a tárgyas objektumkatalógus, ez alkotja a második tematikai blokkot. A tárgyak leírása következetes és jól értelmezhető. Kifejezetten előnyös, hogy a tárgyleírások előtt szerepel a képtáblára való hivatkozás, így könnyen és gyorsan megtalálhatók a keresett tételek. A régészeti jelenségek listája is itt kapott helyet, aprólékos objektumleírásokkal, valamint a fényképes és rajzos dokumentációval kiegészülve.

A harmadik nagy tematikai rész a települési jelenségeket vizsgálja és értelmezi. A kelta telepek legjellegzetesebb épületformája a földbe mélyített épületek csoportja. Ezek a jól ismert konstrukciók lényegében az egész kontinentális Európában elterjedtek a La Tène-kultúrával együtt. Formailag több altípus is elkülöníthető, melyek rendszerint egy településen belül is felbukkanhatnak. A 95/170-es objektum fotója (41. kép) kimaradt az objektumleírást követően. Ettől eltekintve az épületeket bemutató illusztrációk jó minőségűek és elengedhetetlenek a jelenségek értelmezéséhez.

A Ménfőcsanakon feltárt kör alaprajzú, földfelszíni épület (93/88-as objektum) igazi unikális jelenségnek számít a Kárpát-medencében, sőt Közép-Európában is, mivel korábban ilyen épületformát ezeken a területeken nem sikerült megfigyelni. Ahogy arra a szerző is hivatkozik,¹² hasonló épületek Nagy-Britanniából ismertek: „...egyelőre nem világos, hogy a ménfőcsanakai kör alapú épület régió belüli egyedisége, egy esetleges észak-atlanti eredetre utalhat, vagy a keleti La Tène kör településeinek általános kutatatlanságából fakad”.

Ezeknek az épületeknek a szerkezete régióként eltérő lehet (kő, fa, cölöp), azonban formailag kétségtelenül jól elkü-

lönülő csoportot képeznek a kontinensen domináns architektúrához képest. Amint azt John C. Henderson elméleti modelljében vázolja, a Kr. e. 4. évezredtől folytonos kapcsolat áll fenn az Atlanti-partvidék kultúrái között.¹³ Ezen kapcsolati tengely mentén nemcsak áruk, tárgyak és egyének mozogtak, hanem a szellemi javak is.¹⁴ B. W. Cunliff és P. de Jersey megállapítása szerint a Kr. e. 1. évezredben az atlanti vaskor közösségei hasonló társadalmi felépítménnyel rendelkeztek. Ennek a vérségi, rokoni kapcsolatokon szerveződő rendszernek a központi eleme a család,¹⁵ ennek leképeződései azok a társadalmi nukleuszok, melyeket az árkokkal körülhatárolt magányos épületek jelképeznek. A nagyobb lélekszámú kiterjedt települések szinte teljes mértékben hiányoznak, és a kevés kivétel esetében sem lehet állandó lakossággal számolni.¹⁶ Ezek a településformák elsősorban Északnyugat-Európára és a Brit-szigetekre jellemzők. Az ún. *ring-ditch*, *ring-groove* és *timber post built house* általánosan jellemző Közép-, Dél- és Észak-Angliára, valamint Dél- és Kelet-Skóciára Kr. e. 600 és 100 között.¹⁷ A későbbi vaskor folyamán láthatóan társadalmi változások indulnak meg, melyek eredményeképpen kialakul az ún. *aggravated settlement* települési típus,¹⁸ ahol még továbbra is láthatóan elkülönülnek egymástól a társadalmat alkotó csoportok, hiszen jól körülhatárolható, árokkal elválasztott épületek halmazai-
ból állnak a települések.

Ha összehasonlítjuk az Angliában található Kr. e. 2–1. században használt hasonló formájú épületeket a ménfőcsanakival, akkor szembetűnő különbségeket találunk. Az angliai Northampton, Multon Parknál feltárt hasonló alakú házak belső átmérője 10 m és 7,5 m.¹⁹ A telep korát a leletek alapján a Kr. e. 1. – Kr. u. 1. századra keltezik. A Northamptonshire, Silverstone környékén zajló útépitések során több késő vaskori épületet is feltártak, ezek belső átmérője 10–11 m körüli volt.²⁰ Általánosságban D. W. Harding Észak-Britannia vaskorát taglaló munkájában megállapítja, hogy a *ring-groove house* és a *post-hole construction house* jellemző mérete 9–11 m között változik.²¹ Nagyobb épületek csak kivételes esetben fordulnak elő, mint a 17 m átmérőjű wessexi körház.²² Összehasonlítva az észak-atlanti vaskorra jellemző épületek méreteit, szembe-
tűnő a különbség a Ménfőcsanakon feltárthoz képest, aminek mindössze 3,1 m a belső átmérője. Ilyen kis átmérőjű épületeket nem találunk az atlanti régió településein.

Igen valószínűtlennek tűnik, hogy a ménfőcsanakai épületet kapcsolatba lehetne hozni a kör alakú fa- vagy oszlopszerkezetes nyugat-európai/atlanti házakkal, hiszen nemcsak méretbeli különbségeket találunk, hanem az atlanti vaskorra

¹³HENDERSON 2007, 1–5.

¹⁴HENDERSON 2007, 2.

¹⁵CUNLIFFE–JERSEY 1997, 160.

¹⁶HENDERSON 2007, 115–116.

¹⁷HENDERSON 2007, 127.

¹⁸THOMAS 2010, 20–23.

¹⁹WILLIAMS–MYNARD 1974, 8.

²⁰MUDD 2007, 26, 31, 35, 49.

²¹HARDING 2004, 32.

²²HARDING 2004, 32.

¹²TANKÓ 2020, 132.

jellemző egyéb településszerkezeti elemek is hiányoznak. Ugyanakkor szembevetendő a régészeti leletek hiánya. A 93/88-as objektumból mindössze egyetlen grafitos peremtöredéket említ a szerző. A hozzá kapcsolódó gödrökből és cölöplyukakból is csak egy-egy töredék származik. Meglehetősen szokatlan, hogy egy épületből ilyen kevés leletanyag kerüljön elő.

A fentebbieket összegezve, véleményem szerint a 93/88-as objektum inkább egy gazdasági funkcióval bíró épület lehet, ahol esetleg jószágokat tarthattak, mint az észak-atlanti vaskorból ismert épületekhez hasonló konstrukció.

A földfelszíni épületek a legnehezebben kutatható településjelenségek közé tartoznak. A természetes talajerózió, az intenzív mezőgazdasági művelés igencsak veszélyezteti a gyakran csak néhány centiméternyi mélységű jelenségeket. Nem beszélve a régészeti interpretáció nehézségeiről, mivel egy többperiódusú lelőhely esetében igen problematikus korszakhoz sorolni egy atipikus vagy lelet nélküli cölöplyukrendszer. Ennek ellenére Győr-Ménfőcsanak esetében három alkalommal biztosan sikerült földfelszíni cölöpszerkezetes épületet azonosítani.²³ Kettő ezek közül egyszerűbb, négy- és hatcölöpös konstrukció, míg a harmadik egy hétcölöpös formát képvisel, amire egyelőre nincs párhuzam a Kárpát-medencével foglalkozó késő vaskori szakirodalomban. Ugyan a szerző közöl analógiákat, előbbiekhöz hasonló cölöpszerkezetes építményeket találhatunk például Jászberény-Almási-tanya lelőhelyen is.²⁴ Itt két esetben valószínűsíthető valamiféle földfelszíni konstrukció, ezek a 20. és 30. objektumok.²⁵ Hasonló, igen egyszerű, négycölöpös épületet figyelt meg Pusztai Rezső Lébény-Magasmart lelőhelyen,²⁶ mely feltehetően a kelta telephez kapcsolható, azonban leletanyag híján bizonyosan nem megállapítható.²⁷ Ezek az egyszerű, gazdasági rendeltetésű építmények szerves részét képezik az alapvetően falusias agrárközösségek belső településstruktúrájának. Ahogy az Győr-Ménfőcsanak esetében is történt, a gazdasági egységek és háztartások lehatárolásához és egységként való vizsgálatához elengedhetetlen az ilyen jellegű épületek beillesztése a településszerkezetbe.

A negyedik tematikai egységet a régészeti leletanyag értékelése alkotja, és mint általában a telepeknél, itt is a kerámia a legdominánsabb szereplő, de ezen túl kisebb számban előfordulnak ékszerek, eszközök, szerszámkövek, üveggyöngyök, csonteszközök, nyersanyagok és vasolvasztáshoz kapcsolódó leletek. A legjobban kidolgozott fejezet az „Edényművesség”.²⁸ Ennek nyitó szakaszában, a kutatástörténeti részben (4.1.1.1. Kutatási előzmények) a magyar és nemzetközi kutatásban domináló trendeket mutatja be, így kellő alapot teremtve a későbbi módszertani részhez. Felhívja a figyelmet arra, hogy a Hunyady Ilona által kidolgozott kronológiai rendszer használata téves következtetésekre vezethet:

„A részletes kritikától eltekintve, a problémát röviden úgy lehet összefoglalni, hogy a La Tène B fázis belső tagolása Közép-Európában a második világháború idején még nem volt világos. Ez okozta, hogy a La Tène B1 és főleg a La Tène B2 fázis jellegzetes tárgytipusai nagyrészt a La Tène C leletek közé kerültek.”²⁹ A fenti megállapítást különösen fontos hangsúlyozni, mivel a hazai kutatásban szívésszerűen tartja magát a helytelen kronológiai szisztéma.

A kerámiaanyag értékelésénél bekerültek olyan szempontok, mint a töredezettség vizsgálata. Ez fontos részleteket mutat meg a leletanyag egyenetlen eloszlásáról, mint például a 93/31-es objektum esetében, ahonnan 1297 db töredék került napvilágra.³⁰ A kerámiaanyag fragmentáltságában is jelentős különbségek mutathatók ki az egyes objektumok között, szélsőséges példaként a 94/416-os objektum és a 93/138-as objektum hozható, ezekben 8% és 46% volt a peremtöredékek aránya a teljes leletanyaghoz képest.³¹ Érdekes lett volna még megadni a töredékek méretadatait, azt, hogy a különböző nagyságú töredékek milyen arányban vannak jelen a leletanyagban.

Soványítás esetében a szerző három anyagcsoportot határoz meg: kavics, folyami homok és grafit.³² Különösen érdekes megállapítás a grafit nagy arányú használata a telepen belül, amely gyakorlatilag olyan mértéket ölt, mint a grafit nyersanyaglelőhelyek szűk környezetében található telepeken. Az Közép-Tisza-vidék késő vaskori településeinek esetében gyakran találkozhatunk tört kerámiás soványítással, mely Ménfőcsanak esetében úgy tűnik, hogy teljes mértékben hiányzik. A jövőben érdemes lesz ezt a különbséget szem előtt tartani, mely akár egy regionális sajátosságot is felfedhet. Hasonló tendenciát erősítő adatokkal találkozhatunk a formázást bemutató alfejezet esetében (4.1.2.3. Formázás), mivel itt egyértelműen megmutatkozik a különbség, amíg az ország nyugati felében 70% fölötti a korongolt áru aránya, addig ez keleten 60% alatt van, sőt bizonyos esetekben 20% körüli értéket mutat.³³ A technológiai rész a teljesség igényére törekszik, és több szempontból vizsgálja a leletanyagot, ezáltal megfelelő módszertani alapot nyújt a későbbi értékeléshez. Hiányosságként talán csak annyi róható fel, hogy az egyes technológiai megfigyelések esetében érdemes lett volna részletes és színes képekkel bemutatni egy-egy jellegzetes készítménytechnikai nyomot, pl. a felületkezelés vagy a soványítás esetében. Azonban fontos megjegyezni, hogy az anyag felvételekor még nem álltak rendelkezésre a mai, modern képalkotást lehetővé tevő digitális eszközök.

A kerámiaanyag tipológiai osztályozása átgondolt és világos. A szerző a lehetséges eseteknél megadja a más rendszerekbe való megfeleltetését, ami megkönnyíti az egyes típusok visszaazonosítását. Azonban meg kell jegyezni, hogy

²³TANKÓ 2020, 131.

²⁴F. Kovács 2016.

²⁵F. Kovács 2016, Fig. 3; Pl. 2, 5–6.

²⁶PUSZTAI 1967, 3. ábra

²⁷PUSZTAI 1967, 7.

²⁸TANKÓ 2020, 135–183.

²⁹TANKÓ 2020, 135.

³⁰TANKÓ 2020, 139.

³¹TANKÓ 2020, 139.

³²TANKÓ 2020, 144.

³³TANKÓ 2020, 146–147.

számos esetben rossz táblára, képre hivatkozik, amely megnehezíti a tárgyak azonosítását.³⁴

Az egyenes falú edények tárgyalásánál a szerző megállapítja, hogy ritkán kerülnek sírmellékletek közé,³⁵ azonban fontos megjegyezni, hogy ez az igen egyszerű kivitelű edény előfordul a Jászberény-Cserőhalom kelta temetőjének 92. sírjában,³⁶ illetve a csepeli kelta temetőben is megtalálhatók a hasonló típusok.³⁷ A komplex körszempecsét motívumrendszerrel díszített edény esetében párhuzamként megemlíthető az Öcsöd-Rédai kert temetőben előkerült nagyméretű fazék,³⁸ melyen hasonló összetett díszítőmotívum található. A folyamatos 'S' motívummal díszített edény párhuzamaként ugyancsak hozható még egy példa a Közép-Tisza-vidékről, ugyanis Kengyel-Kengyelpart I. lelőhelyen egy befelé hajló peremű tál töredékén lehet hasonló, egymásba kapcsolódó S-motívum pecsétsort felfedezni.³⁹

Az ötödik nagy egység az értékelés: itt tárgyalja a szerző a település szerkezetét. Véleménye szerint egy megközelítőleg derékszög alakú rendszer mentén csoportosulnak a településen belüli kisebb egységek. Ezek jelölhetnek funkcionális, vagy háztartási egységeket is. Kelet-Magyarországon ennek a településstruktúrájának egyelőre nincs párhuzama. Sajópetriben kör alakú csoportokban helyezkednek el a házak, és feltehetően Rákóczi-falva-Bagi-földek lelőhelyen is.⁴⁰ Azonban az Alföldről egyelőre alig-alig ismerünk teljesen feltárt telepeket, így a belső szerkezetre vonatkozóan nehéz következtetni azokból a rövid szakaszokból, amelyek belekerülnek az ásatási szelvényekbe.

Különösen érdekes az a gondolat, hogy a településen áthaladó római út feltehetően a késő vaskori út nyomvonalán fekszik. Mindez igencsak hipotetikusnak tekinthető, hiszen a szilárd burkolatú út és a kelta telep „virágkora” között legalább 200 év telik el, azonban a 90. képen látható felszínrajzra rávetített nyomvonal tökéletesen illeszkedik a település struktúrájába.⁴¹

A feltárt leletanyag alapján a szerző a település működését a LT B1 időszaktól számítja, bár kevés LT A jellegű tárgy

is előfordul, így bizonyosan fennáll a LT B2 végéig a LT C1 elejéig. Összevetve a temető eddig ismert leletanyagával – mely jelen kötetben is ismertetésre kerül – ez a következtetés megalapozott. Talán nem teljesen alaptalan feltételezés lehet azt gondolni, hogy a ménfőcsanakihoz hasonló telepek szolgálhatnak egyfajta kiindulópontként a Kr. e. 4. század végén induló alföldi kelta expanzióhoz.

A záró fejezetben (6. Összegzés) az alapos elemzést követően a megfelelő következtetések kerülnek levonásra.

A kötet felépítése logikus és tiszta gondolat mentén készült. Egyik nagy előnye, hogy magyar nyelven született, mivel ilyen terjedelmű munka gyakorlatilag Hunyady Ilona disszertációja óta nem került kiadásra anyanyelvünkön, ami elengedhetetlenül fontos a magyar szaknyelv ápolása szempontjából. A képek kétnyelvű leírása, a kimerítő angol nyelvű rezümé pedig minden külföldi kutatónak elegendő információt tartalmaz a könyv megértéséhez. Az elkészült műben tetten érhetők a szerző korábbi monografikus munkáinak tapasztalatai, melyekben társszerzőként, társszerkesztőként működött közre, úgymint a *L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri-Hosszú-dűlő*,⁴² *La nécropole Celtique à Ludas-Varjú-dűlő*,⁴³ *La nécropole celtique à Sajópetri-Homoki-szőlőskert*⁴⁴ köteteiben, ennek köszönhetően szerkezeti szempontból is hasonló könyv született. A késő vaskori régészet egy újabb jelentős és fontos monografikus igényű munkával gyarapodott, a *Kelta falu Győr határában. A ménfőcsanaki késő vaskori település* című könyv formájában, mely nagyban hozzájárul a Kárpát-medence késő vaskorának jobb megértéséhez.

IRODALOM

CUNLIFFE, BARRY W.–DE JERSEY, PHILIP

1997 *Armorica and Britain. Cross Channel Relationships in the Late First Millennium BC. Studies in Celtic Coinage 3.* Oxford University Committee for Archaeology – Monograph 45. Oxford.

CZAJLIK, ZOLTÁN–TANKÓ, KÁROLY–TIMÁR, LŐRINC–HOLL, BALÁZS

2015 *Remains of a Celtic settlement at Ráckeresztúr.* In: Borhy, L.–Tankó, K.–Dévai, K. (dir.): *Studia archaeologica Nicolae Szabó LXXV annos nato dedicate.* Budapest, 77–94.

CSEH, JÁNOS

2009 *Középső és késő vaskori (szkíta és kelta) települések nyomai Kengyel-Baghymajor mellett – Kengyelpart I. Tisicum – A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve 18,* 35–44.

HARDING, DENNIS W.

2004 *The Iron Age in Northern Britain. Celts and Romans, natives and invaders.* Abingdon.

HENDERSON, JOHN C.

2007 *The Atlantic Iron Age. Settlement and identity in the first millennium BC.* Abingdon.

M. HORVÁTH, ATTILA

2019 *Sárkányok és madarak népe. A Csepel-sziget keltái (People of Birds and Dragons. The Celts of Csepel Island).* Budapest.

³⁴Hibás képi hivatkozás a 152. oldalon: X. t. 11, 12, 15, 18 (helyes: XI. t.). Hibás képi hivatkozás a 154. oldalon: XIV. t. 1. Hibás képi hivatkozás a 154. oldalon: XVI. t. 25 (helyes: XXVI. t. 25). A 158. oldalon hibás mondat. Hibás képi hivatkozás a 160. oldalon: XI. t. 9 (helyes: XI. t. 19). Hibás képi hivatkozás a 165. oldalon: XI. t. 19. Hibás képi hivatkozás a 166. oldalon: XVII. t. felcserélve a XV. t., majd a XV. táblára történik hibás hivatkozás ugyanitt. Ugyanezen az oldalon hibásan hivatkozik a XV. táblára majd pedig a XVI. táblára. Hibás képi hivatkozás a 175. oldalon: XVI. t. 8 (helyes: XXVI. t. 8). Ugyanitt hibás képi hivatkozás: XLIII. t. 5. Ugyanitt hibás képi hivatkozás: XVI. t. 9 (helyes: XXVI. t. 9). Hibás képi hivatkozás a 181. oldalon: XII. t. 9. Hibás képi hivatkozás a 184. oldalon: XVII. t. 10, 11, 12.

³⁵TANKÓ 2020, 157–158.

³⁶KAPOSVÁRI 1969, 10. kép. 3.

³⁷M. HORVÁTH 2019, Katalógusszám: 33, 34, 36, 40.

³⁸F. KOVÁCS 2017, 63.

³⁹CSEH 2009, 8. kép 3.

⁴⁰F. KOVÁCS 2019, Fig. 3, 2.

⁴¹TANKÓ 2020, 203–205.

⁴²SZABÓ 2007.

⁴³SZABÓ et al. 2012.

⁴⁴SZABÓ et al. 2018.

KAPOSVÁRI GYULA

- 1969 A Jászberény-cserőhalmi kelta temető (La nécropole celte de Jászberény-Cserőhalom). *Archaeologiai Értesítő* 96, 178–198.

F. KOVÁCS, PÉTER

- 2015 Egy késő vaskori teleprészlet a Jászságból – Jászberény-Almási-tanya 5. lelőhely. A késő vaskori telepek kutatásának helyzete és kutatástörténeti áttekintése (A Late Iron Age Settlement from the Jászság [North- Western part of the Great Hungarian Plain] – Jászberény-Almási-tanya No. 5th site. The State of Research of the Hungarian Late Iron Age Settlementarchaeology). *Tisicum – A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve* 22, 65–78.
- 2016 Chronological and Typological Problems of a La Tène Settlement Section from the Great Hungarian Plain. In: Berecki, S. (ed.): *Iron Age Chronology in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş 8–10 October 2015. Bibliotheca Mvsei Marisiensis – Archaeologia* 12. Târgu Mureş, 191–202.
- 2017 Szkiták és kelták öröksége. A vaskor régészete Jász-Nagykun-Szolnok megyében (Legacy of Scythians and Celts. Archaeology of the Iron Age in Jász-Nagykun-Szolnok County). *Szolnoki Régészeti Tanulmányok* 1 (Archaeological Papers of Szolnok 1). Szolnok.
- 2018 La Tène-kori településrészek a Közép-Tisza-vidékről: Tiszapüspöki-Holt-Tisza-part, Túrkeve-Burkus halom, Szolnok-Vegyiművek körzet (La Tène Age Settlement Sections from the Middle Tisza Region Tiszapüspöki-Holt-Tisza part, Túrkeve-Burkushalom, Szolnok-Vegyiművek körzet [Szolnok Chemical factory district]). *Tisicum – A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve* 26, 93–114.
- 2019 The concept of 'house' and 'settlement' in the Iron Age of the middle Tisza region. In: Cowley, D. C.–Fernández-Götz, M.–Romankiewicz, T.–Wendling, H. (eds): *Rural Settlement. Relating Buildings, Landscape, and People in the European Iron Age*. 143–152.

F. KOVÁCS, PÉTER–MALI, PÉTER

- 2020 Késő vaskori ház Kunszentmárton határából (Late Iron Age House near Kunszentmárton). *Tisicum – A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve* 28, 35–42.

MUDD, ANDREW

- 2007 Iron Age and Roman settlement on the Northamptonshire uplands. *Northamptonshire Archaeology Monograph* 1. Northampton.

PILLING, ZOLTÁN–UJVÁRI, FERENC

- 2012 Iron Age Settlement and Cemetery from Szeged–Kiskundorozsma. In: Berecki, S. (ed.): *Iron Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin, Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, 7–9 October 2011. Bibliotheca Mvsei Marisiensis – Archaeologia* 5. Târgu Mureş, 217–248.

PUSZTAI, REZSŐ

- 1967 Késő-vaskori házak Lébényben (Späteisenzeitliche Häuser in Lébény). *Arrabona* 9, 5–11.

SZABÓ, MIKLÓS (dir.)

- 2007 L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri-Hosszú-dűlő. Budapest.

SZABÓ, MIKLÓS–GUILLAUMET, JEAN-PAUL–KRIVÉCKY, BÉLA

- 1997 Polgár-Király-érpart. In: Raczy, P.–Kovács, T.–Anders, A. (szerk.): *Utak a múltba. Az M3-as autópálya régészeti leletmentései (Path into the past. Rescue excavations on the M3 motorway)*. Budapest, 81–90.

SZABÓ, MIKLÓS–CZAJLIK, ZOLTÁN–TANKÓ, KÁROLY

- 2012 La Nécropole Celtique à Ludas-Varjú-dűlő. Budapest.

- SZABÓ, MIKLÓS–CZAJLIK, ZOLTÁN–TANKÓ, KÁROLY–TIMÁR, LŐRINC
2008 Polgár 1: l'habitat du second Age du Fer (IIIe siècle av. J.-Chr.). *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 59, 183–223. DOI: <https://doi.org/10.1556/aarch.59.2008.2.6>

SZABÓ, MIKLÓS–TANKÓ, KÁROLY–CZAJLIK, ZOLTÁN

- 2018 La nécropole celtique à Sajópetri-Homoki-szőlőskert. Budapest.

SZÖLLŐSI, SZILVIA

- 2009 Kelta település részlete a Kr. e. 3. századból. In: Kvassay, J. (szerk.): *Település- és temetőfeltárás Dunaszentgyörgy határában. Kulturális és Örökségvédelmi Kismonográfiák* 1. (Monographia Minor in Cultural Heritage 1) Budapest, 123–214.

TANKÓ, KÁROLY

- 2004 Rekonstruktion eines latènezeitlichen Grubenhauses aus Ménfőcsanak Szeles (B 83). *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 105–112.
- 2005 A ménfőcsanaki késővaskori település. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- 2010a Late Iron Age settlement in the vicinity of Ménfőcsanak (Road no. 83 and Bevásárlóközpont). In: Borhy, L. (dir.): *Studia celtica classica et romana Nicolae Szabó septuagesimo dedicate*. Budapest, 249–260.
- 2010b La Tène Ceramic Technology and Typology of Settlement Assemblages in Northeast Hungary. In: Berecki, S. (ed.): *Iron Age Communities in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, 9–11 October 2009. Bibliotheca Mvsei Marisiensis – Archaeologia* 2. Târgu Mureş–Cluj Napoca, 321–332.
- 2014 Traces of Iron Smelting in La tène Iron Age Settlement at Ménfőcsanak. In: Berecki, S. (ed.): *Iron Age Crafts and Craftsmen in the Carpathian Basin Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, 10–13 October 2013. Bibliotheca Mvsei Marisiensis – Archaeologia* 7. Târgu Mureş, 147–159.
- 2017 Késő vaskori leletek Karcáról (Late Iron Age finds from Karcsa). *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 85–107.
- 2020 Kelta falu Győr határában. A ménfőcsanaki késő vaskori település (A Celtic Village in North-West Hungary). *Studien zur Eisenzeit im Ostalpenraum* 2. Budapest.

TANKÓ KÁROLY–EGRY ILDIKÓ

- 2009 Kelta település Győr-Ménfőcsanak-Bevásárlóközpont területén. Az 1995. és 2006. évi ásatás. In: Ilon, G. (szerk.): *MOMOS VI. Őskoros Kutatók VI. Összejövedele, Kőszeg* 2009. március 19–21. Nyersanyagok és Kereskedelem. Szombathely, 401–416.

TANKÓ, KÁROLY–VADAY, ANDREA

- 2010 Késő bronzkori és késő vaskori telepleletek Mátraszőlős-Királydombról (Spätbronzezeitliche und früheisenzeitliche Siedlungsfunde aus Mátraszőlős-Királydomb). In: Guba, Sz.–Tankó, K. (szerk.): „Régről kell kezdenünk...” *Studia Archaeologica in honorem Pauli Patay – Régészeti tanulmányok Nógrád megyéből Patay Pál tiszteletére*. Szécsény, 133–190.

THOMAS, JOHN

- 2010 The Village People? Origins and development of 'aggregated' settlement in the East Midlands. In: Sterry, M.–Tullett, A.–Ray, N. (eds): *In search of the Iron Age. Proceedings of the Iron Age Research Student Seminar 2008, University of Leicester. Leicester Archaeology Monograph* 18. Leicester, 1–26.

WILLIAMS, JOHN H.–MYNARD, DENNIS C.

- 1974 Two Iron Age Enclosures at Multon Park. The Excavation. In: Williams, J. H. (ed.): *Two Iron Age Sites. Northampton Archaeological Monographs* 1. Northampton, 5–18.

